

„УМРЯ ЖИВОТЪТ, ДА ЖИВЕЕ ЖИВОТЪТ”

РЕЦЕНЗИЯ¹

Татяна Куртева

Софийски университет “Св. Климент Охридски” (България)

“LIFE HAS DIED, LONG LIVE LIFE.”

Tatyana Kurteva

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

ORCID ID: 0009-0005-0382-8449

E-mail: tatyanakurteva1@gmail.com

Книгата на Владимир Игнатов „Между стаения ужас и светлия възторг. Образи на войната в разказите на Стефан Руневски“ е свидетелство за неспиращото литературоведско усилие, насочено към преоткриване потенциала на автори, намиращи се извън пределите на каноничността, но допринесли за създаването на единна представа за конкретни времеви отрязъци, в случая – за второто десетилетие на ХХ в.

Полагайки творчеството на Стефан Руневски на времевата ос, обусловена от Балканската война и от Първата световна война, Игнатов умело извежда особеностите на военните разкази на Стефан Руневски: „разнородни текстове, които претворяват напрегнатата, драматична реалност сред грохота на оръжията всеобхватно, в нейната непосредственост“ (с. 22).

В своята книга Игнатов предлага четири концептуални ядра, през които могат да бъдат четени военните разкази на Стефан Руневски с цел да се проследят стратегиите на повествование, представящи релациите фронт – тил, индивид – колектив, войник – враг: опоектизирането на военновременната действителност и индивидуалните присъствия в нея; дескриптивният ракурс на изображение и психологията на воинския колектив; трагичната равносметка на фронта; сатирично-изобличителните вглеждания

¹ Ignatov, Vladimir. *Mezhdru staeniya uzhas i svetliya vaztorg. Obrazi na voynata v razkazite na Stefan Runevski*. Sofiya: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 2025. [Игнатов, Владимир. *Между стаения ужас и светлия възторг. Образи на войната в разказите на Стефан Руневски*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2025.]

във военното битие. Така поставени, тематичните корпуси позволяват разглеждането на множество разкази, разкриващи пречупения през призмата на войната живот на индивида и начина, по който войната преобразява изградената представа за свят, преобръща човешките ценности и деперсонализира индивида, спазвайки аксиомата на „зловещия действен императив на фронта: „Или ти него, или той тебе“ (с. 33).

Умело позовавайки се на избрани разкази с военна тематика, в частта, озаглавена „Опоектизирането на военновременната действителност и индивидуалните присъствие в нея“, Игнатов обрисова характеризирация творчеството на Руневски образ на индивида, на отделния войник, върху когото военната действителност рефлектира по множество начини, преобразява го, оразличава индивидуалната му съдба на фона на множеството.

Съвсем различни, но и същевременно допълващи първото споменато концептуално ядро са разгледаните поетични стратегии на Руневски в частта „Дескриптивният ракурс на изображение и психологията на воинския колектив“. Отново позоваващ се на военната проза, по-конкретно на разказите на Стефан Руневски, Владимир Игнатов обособява няколко характеризиращи елементи на живота на фронта – призрачния смях, сподаденият говор, вика като реакция на отделния индивид срещу новифункциониращото пространство на войната, което довежда хората до крайни състояния на отчаяние и тревога, породени от осъзнатата загуба на надежда в антихуманното време на военните действия. Игнатов разглежда и друг аспект на разказите, представящи военно време – „конформистката агресия“ (Е. Фром), която функционира до момент, в който индивидуализираният персонаж не достигне до прелом, след който се задействат емпатичните механизми към „врага“. Тази част от книгата „Между стаения ужас и светлия възторг. Образи на войната в разказите на Стефан Руневски“ поставя акцент и върху колективния образ на войниците, обуславящи фронтовата линия, функциониращи като единно цяло, но и позволяващи между редиците и да се открие обикновената личност, чийто поглед съдържа колкото безнадеждност, толкова и устрем към небето, породен от вярата за надделяване на доброто над злото.

В частта „Трагичната равностетка на фронта“ Игнатов избира да постави акцент върху тези разкази на Руневски, които разкриват „философско-умозрителната предразположеност на войника сред неизбежността на всевладеещата разруха и придобития травматичен опит в нея“ (с. 89). На полифоничността като постоянна величина, присъстваща в разказите на Руневски, Игнатов отдава особено значение, тъй като тя засилва дескриптивния ракурс на хаоса, безнадеждността и трагичното (съ)битие

на войниците. И в „Трагичната равностетка на фронта“ систематично, уповавайки се на част от разказите на Руневски, Игнатов извежда механизмите за справяне с военновременната действителност на отделния индивид, който е пречупен и безсилен пред стихийната сила на войната.

В четвъртата част „Сатирично-изобличителните вглеждания във военното битие“ се разгръщат чрез конкретни единици ниските регистри и на индивида, и на колектива, които са рефлексия на същата тази война, функционираща и във високите регистри на „нравствена изявеност“ (с. 102), в частност националния подвиг, жертвоготовността, водещия човешкия свят дълг. Разказите, изпълващи четвъртата част от книгата на Игнатов, представят като сюжетоорганизиращи мотиви тези на отмъщението на фронтовата линия, на човешките страсти, обвързани с пируването и желанието за отделяне, макар и моментно, от суровата действителност на войната. За да оразличи все пак оценностеня чрез мисълта за подвига живот на войниците, Игнатов разглежда и фигурата на „отеца“, чрез който се извеждат основните опозиции, определящи фронтовата линия - добро и зло, добродетел и грях. В това концептуално ядро изключително успешно чрез фигурата на отеца от разказа „Отец Кирил“ Игнатов успява да изведе от разказите на Стефан Руневски демитологизиращия пласт, съставен от „най-отблъскващата и потресаваща фактологичност“ (с. 113).

Чрез фигурата на отец Кирил в четвъртата част Владимир Игнатов прави плавен преход към последната част на книгата „Между стаения ужас и светлия възторг. Образи на войната в разказите на Стефан Руневски“ – За някои други характерни персонажи във военните разкази“. В този последен аналитичен опит личат ясно откритите образи на жената (майката и изкусителката) и чудака, които полюсно представят взаимовръзката между фронтовата линия и тила (периферията), но и представят безвъзвратно загубения свят на миналото, който е невъзможно постижим, вследствие на военновременната действителност.

Книгата „Между стаения ужас и светлия възторг. Образи на войната в разказите на Стефан Руневски“ на Владимир Игнатов е значима поради най-малко две причини. Първата от тях е свързана с начина, по който с изключителен професионализъм Игнатов извежда граничното състояние на индивида в разказите на Стефан Руневски, в което личи равностетката от преживяното във военновременната действителност, както и начинът, по който новоформираният военен свят рефлектира върху отделната личност, докарва го до крайни състояния или го приобщава към колектива, чиито смисловоизграждащи конструкти са „национален идеал“, „национална идентичност“,

„национална съдба“ (140). Втората причина е тясно обвързана с парадоксалния цитат от разказа „Незнайни гробове“ – Руневски увековечава военновременната реалност чрез творчеството си, а чрез книгата си Владимир Игнатов прави опит за връщането на писателския принос към военната проза на литературната платформа.